

ПОЗОРИШТЕ

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ ИА ПО ТАВАКА. — СТОЈИ ЗА ПОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 нов. месечно. — ЗА ОГЛАСИ НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНОВРСЕ 3 пов. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

РУСКО ПОЗОРИШТЕ.

(Наставак.)

Тек сатирична жица, коју споменујемо као карактеристичну, остала је непрекидно главна, јер бистро око у песници све нека и није изображене или покварено западњаштвом, наилази свуда у Русији на неприродне ствари, које му изазивају сатиру. Јер сав крој државе и друштва у Русији није постао природним течајем из потреба народних, него је створен насиље од горе по туђинском кроју и народу најметнут. Ко би се на то јавно био дигао, достао би најгорих каштига. И тако слободним, родољубним духовима не останде друго, него латити се духовна оружја, показати стање у виду басне, те тако га изложити подемеху народном.

Званичничко илемство подељено у четрнаест чинова, изродило је у својој раној покварености пуно необичних појава и људи, па које песници општроумљем и моралним огорчењем склонише своје оружје, при чему су уз њих били сви бољи и изображенији у њиховом народу.

Отуда у новије време и постаде садржај руске драме већином социјалан, и то јој је особина, којом се јасно разликује од драматских производа у других народа.

Ако се каже, да је почетак руском позоришту пре једног века био, то се тиме хоће само да означи време, када се у Русији основала прва стална позорница, на којој су се непрестано представљали комади на руском језику, али се ту није показивао руски дух у свом правом и енергичном виду, јер у раније време не само да за то није било никаква народна основа, него је и „одозго“ био препречен сваки слободнији развијатак.

По што ово у главноме рекосмо, можемо опет наставити хронологиски течај у навађајући појединих песника и дела им.

За Катарине II. дигло се руско позориште знаменито, особито што се глумачке уметности тиче. Дмитревскога, који је дошао после Волкова, послал царица у Енглеску, да би се усавршио. Тамо се он упозна са Гериком и другим славним глумцима, који су његов дар веома ценили. Катарина сматрала позориште као средство за народну просвету. Она је саградила пространо позориште, у ком је могло стати много света, тако, да се и улазна цена могла смањити у корист народу. Осим тога дозволала је она у Петроград најбоља талијанска, француска и немачка друштва, да би се у њих могли угледати руски глумци, а у њеном придворном позоришту морале су играти и најодличније дворкиње и дворани, па и у самом балету. Сама царица написала је више шаљивих комада, па на њену жељу чиниле су то и друге дворкиње, као и пр. даровита кнегиња Дајкова.

За катаринине владе написане су и многе трагедије, али су ове биле све без изузетка само слабачка подражавања француских трагедија. Главни писац руских трагедија био је после Сумарокова Књажник, његов зет, који се угледао у Французе. Катарина је подражавала Шекспиру, те је између осталога превела и његове „веселе уиндорскиње“.

То нас опет доводи руској комедији, којој је тада главни представник био фон Визин, стари дворанин, који се изучио на московском свеучилишту и био у министарству иностраних послова секретар грофа Џањина. Његова сатира показује нам чудновате појаве, које су постале из додира француске културе прошлога века са руским животом. Његово најмилије дело било је „Недоросль“ (недонишче, управо мајчин синак), који се и данас приказује. „Бригадник“ фон Визинов није толико важан.

При крају осамнаестога века појавио се нов писац трагедија Озеров. Његов „Едип у Атини“ особито се доноси публици с тога, што је даровита глумица Семенова почела свој сјајни уметнички пут улогом Антигоне у том комаду.

За Озеровим дође Кукольник, веома плодан писац.

Ваља споменути и Полевога, писца, кога публика милује. Он је стекао велику заслугу за руско позориште добрым преводом шекспирових позоришних дела.

Године 1606. изашле су од славнога писца басана Крилова две велике позоришне игре „Модна трговина“ и „Лекција за ћебри“ које су се обе допале, а то су и заслужиле.

Хмелницки је обогатио руско позориште вељаним преводима, он је показао и својим изворним комадима, да је много научио од француских писаца. Особито му је љубак и жив дијалог.

Прећи ћемо мање важније писце, да бисмо могли говорити о најважнијем руском писцу шаљивих комада о Грибоједову, а по њему ћемо познати и право значење руске комедије.

Грибоједов је рођен у Москви 1794. године. После брижног одгајања, које га је упознало са старијим, као и са новијим језицима, стао је рано у војску, служио је за тим у министарству спољашњих послова, те као посланик руски 1829. године погибе приликом побуне једне са свима Русима, који су тада у Техерану били.

Име његово било је већ изашло на глас са његовог песничког рада, када је он, бавећи се први пут у Азији (око године 1823.), написао своју славну комедију „Горе от њума“, која би се могла превести „Беда са разума“, или „Тешко памети“, а по смислу значи управо: „Како је невоља бити паметан човек.“

У овом аристофанском духом и досетљивошћу зачињеном комаду представља нам песник са песничком слободом духа тако јасно нацртану, тако у свему верну слику тадашњега рускога друштва и његових којекаквих рђавих изданака, да се Грибоједов за живота свога морао одрећи надања, да ће икад видити, да му се његово генијално дело представља на позорници, или путем штампе преда јавности. Али то није сметало, да се његова комедија онеп за то свуда распире. Препис од ње, кога је песник поверио био неком свом пријатељу, тако се много и тако

брзо преписивао, она је духове тако потресла, да су је за неколико месеца сви изображені Рузи имали не само у рукама, него су је већином знали и на памет. Повесница књижевности не показује у целом свету подобна примера, да је шаљива игра, осим позорнице и осим штампе, тако голем и тако јак утицај имала на читав народ један.

Тек девет година после њенога постанка, када јој је писац одавна у гробу трунуо, на заповест цара Николе, би ова шаљива игра штампана и на позорницу изнесена, али тако исакаћено, да су је опет морали људи прениписивати, ако су хтели цело знати, те потпуно је уживати. Али ако је и била исакаћена и осакаћена, онеп је тако привлачила свет, да му је сваки приказ њен био прави светац, па било то у великим, било у малим позориштима. Вредно је потражити узроке тако нечувеном успеху.

Песник је узео предмет за своју шаљиву игру непосредно из живота. Његови мајсторски изведени карактери прави су типови рускога друштва. У композицији угледао се у Молијера, у језику у гетовог „Фауста“, стил је сам себи створио, те тако као да је за узглед написао модерну шаљиву игру, која међу новијим производима нема равне, па ни изван Русије.

Ево јој садржаја.

Алесандар Андрејевић Чацки, јунак у комаду, млад је племић без иаквих предрасуда, коме су необични дарови духа и срца брижним одгојењем складно развијени. Ми му покљањамо симпатију своју, не што чини узвишене дела, или што су му тежље високе, него управо за то, што је у њему здрава, свежа природа, што има осећаја за сваку истину и лепоту, те је за то са свим противан свакој притворности, лажи и неприродности. Он не намеће никоме своја начела и мњења, али не зазире изрећи и своју слободну и оштроумну пресуду о онапчима, које су преузеле мах, па с тога и долази у сукоб са целим друштвом.

Представници овога друштва мушкога спола, као што нам их песник представља, људи су, који само за тим иду, како ће се све више и више пењати на лествицама државних части, како ће покрити прса орденима, и што више новаца накупити, а у томе ни најмање да им је стало до избора у средствима. Они с прези-

рањем погледају на све оно, што им не ће не-посредно унапредити намере њихове. Њима су празне речи и без смисла: изображење, морал, верност у испуњавању дужности, домољубље, поштење. Подли према вишама, горопадни и охоли према низима, поштују они и завиде један другоме само чин, утицај, титуле и ордene.

Тако пре свега упознамо се са Павлом А-

танасијевићем Фамусовим, начеоником државне власти, човеком са високим чином и великим утицајем, угlaђених манира, али који је у срцу сиров и непоштен, са свим приста бирократска душа, који, кад је већ дотерао до таког великог и масног званија, да већ не може даље, не ће сада више ни главе да обрне послу, него се само за то стара, како ће своју јединицу ћерку што боље удати.

(Наставиће се)

СЛУШАЊЕ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Дона Дијана,) та класична шаљива игра приказана је 4. јануара. Мало има улога, које задају глумцима тајко много и тешка посла, као улоге Дон Цезара и Доне Дијане. Те се улоге морају и у појединостима добро извести, шта више мора се пазити и на речи, и на њихово право и добро наглашавање. Сајевићка је у томе добро била успела. Она је у својој Дијани као што треба обележила равнодушност, уверјену талптину, раздраженост и патњу женског срца, које се на послетку заљуби, али би јој ваљало пазити да не испадне из свога достојанства и мирноће где томе места нема, као што је то и. пр. учинила кад је Цезар опомене, да се чува, јер би се могла ова сама заљубити. Г. Сајевићка је ту учинила неколико корачаја, па је патетично узвикинула: Не, никада! У трећем чину на против тако је лено обележила таласање својих узбуђених осећаја и продирање љубави, да је заслужила ташање, којим јој је игру публика попростила. Сајевић нам није за доста изнео у свом Цезару два човека, који су једно с другим у борби. Та двогуба игра мора да искочи, јер иначе ипак у стању разумети ту дивну нацртану психолошку борбу. Недељковић бисмо као Перину препоручили више животи и лакоће у кретању, и више хумора у говору. Б. Хацићева као Лаура и Ј. Зорићева као Флорета добро су изгледале, а и игра ће им бити боља док још који пут одиграју те улоге, које захтевају као и остале у том комаду непrekидног проучавања. Вујић је по изгледу био добар Дијего, а да се није спотакао на два места, био би то и по говору. Шта је томе узорак: позињање улоге или шантаж? — о—

ПОЗОРНИШТЕ.

(Народно позориште у Загребу) У народном позоришту у Загребу одређен је био од 16—24. јануара овај ред позоришних представа: 16-ог: „Фауст“, (опера). — 17-ог: „Распикућа“. — 19-ог: „Дон Хуан“, (нова опера) — 20-ог: „Хоће да врагује“. — 21-ог: „Марија Стјуар-

това (Барабашева као гост). — 23-ог: „Дон Хуан“. — 24-ог: „Шариска сиротиња“, (први пут).

* (Позориште у Француској) Чувени писац француски Жил Верн очарао је својим романима цео изображени свет. На свима језицима излазе велика и мала издања његових дела. Сад су га се латили и драматици, људи, који вређају градиво по свима романима и приповеткама. Француски драматик Денери израдио је Жил Вернов роман: „Пут око света за 80 дана“, драматски. Та позоришна игра приказана је у париском позоришту „Porte de St. Martin“, и болje се допала свету него и сам роман. Радња у том комаду није велика. Енглески полицај иде у потеру за човеком, о ком мисли, да је злочинац, а то ти је неки поштен човек, који се опкладио, да ће за 80 дана обићи сви свет. Полиција га гони, али га не може никако да ухвати. То је све у том комаду, али сценерија и техника му је управо чаробна. Комад тај има 5 чинова, а сваки чин три слике из свију страна света. Да споменемо главне. Пут сујеским каналом, спаљење индијске удовице у Калкута, „кораблекрушеније“ код Борнеа, пут од Сан Франциска у Калифорнији и јуриши Идијанаца па жељезнички влак, и пут по мору на ватрењачи „Ханријети“, којој сред пучине пукне котао, — све се то види на позоришту, шта више и жив слон. Тежег задатка није имала техника никад да реши на позорници. И озбиљни француски листови хвале уметнички сastав призора, и ако веле, да то није главни задатак драматике.

* (Чешко позориште) Прошлога месеца приказана је у Прагу први пут позоришна игра „Два суседа“, од грофа Зденка Коловрата краковског. Рађена је по банделовој причи из петнаестог века, а прпљења је из талијанског живота.

* (Чешке опере.) Чешки компониста Фибих ради на новој опери „Бланк“, којој је речи написала Елишка Краснохорска. — Антоније Дворжак предао је чешком позоришту нову комичну оперу „Тврде главе“, а познати компониста нову оперу „Пан Франц.“

Издaje управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

24. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 17.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 12. ЈАНУАРА 1875.

ПРВИ ПУТ:

МАРИЈА ТЈУДОРОВА,

или

ТРИ ДАНА ИЗ ЖИВОТА ЈЕДНЕ КРАЉИЦЕ.

ДРАМА У 3 ЧИНА, НАПИСАЛО ВИКТОР ИГО, ПРЕВЕО А. З.

ДАН ПРВИ.

Човек из народа.

ОСОБЕ:

Жилбер	Недељковић.	Јозуа Фарнаби	Зорић.
Фабијано Фабијани	Лукић.	Јованка	Ј. Сајевићка.
Симон Ренар	Марковић.	Чивутин	Сајевић.
Лорд Клинтон	Вујић.	Збива се на обали Темзе.	

ДАН ДРУГИ.

Краљица.

ОСОБЕ:

Марија Тјудорова, краљица .	Ј. Маринковићка.	Симон Ренар	Марковић.
Жилбер	Недељковић.	Лорд Клинтон	Вујић.
Фабијано Фабијани	Лукић.	Јованка	Ј. Сајевићка.
Лордови, крвник.			

ДАН ТРЕЋИ.

Који између двојице.

ОСОБЕ:

Краљица	Ј. Маринковићка.	Јозуа Фарнаби	Зорић.
Жилбер	Недељковић.	Енеја Дулвејтон	Божовић.
Јованка	Ј. Сајевићка.	Лорд Клинтон	Вујић.
Симон Ренар	Марковић.	Тамничар	Буний.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.